

Posudek školitele

Magisterská práce: Vplyv estetiky na tri osvietenké učebnice a ich chápania umenia (Hugh Blair, Johann Joachim Eschenburg a Johann August Eberhard)

Autorka: Zuzana Martinková

Kol. Zuzana Martinková predložila veľmi dobrú prácu na obtížne téma. Srovnala tri osvícenské učebnice (všetchny byly vydány ve stejném roce 1783) dvou jazykových provenienci (dvě německé a jednu anglickou), které se měly podle názvů zabývat – dnešní terminologií řečeno – teorií básnictví, literatury a řečnictví. Cílem provedených rozborů a srovnání knih *Theorie der schönen Wissenschaften* Johanna Augusta Eberharda, *Entwurf einer Theorie und Literatur der schönen Wissenschaften* Johanna Joachima Eschenburga a *Lectures on Rhetoric and Belles-Letters* Hugh Blaira, bylo postihnout, jak se v předložených školských výkladech projevil vliv konceptu estetiky jako samostatné filozofické disciplíny, s nímž vystoupil Alexander Gottlieb Baumgarten v první polovině 18. století. Složitost zkoumaného tématu zakládá nejen jazyková náročnost (sama četba německých a anglických učebnic poslední třetiny 18. století není jednoduchá), ale zvláště ideová obtížnost, neboť zkoumané učebnice se pevně vztahují k odlišným filozofickým tradicím, které předurčily způsob tematizování poetologických, literárněteoretických a rétorických otázek. Odlišnost těchto tradic je třeba brát v potaz jako neopominutelné pozadí učebnic.

Autorka práci logicky a účelně rozdělila na tři základní části: 1. úvod, ve kterém nastínila předmět, cíl a metodologii, 2. životopisy rozebíraných autorů a 3. páteří rozbor a srovnání učebnic. V úvodu oceňuji schopnost diplomantky zapojit do vysvětlení obsahové podobnosti učebnic, která není ze samotných názvů na první pohled zjevná, relevantní sekundární literaturu (Wolfgang Strube, Sandra Richter). Životopisy pojednávaných autorů byly nezbytné, neboť s výjimkou Blaira nepatří k frekventovaným předmětům estetické historiografie. Výklad v této části trochu trpí formulační kostrbatostí a výkladovou nejednotností, mj. pramenící z rozdílnosti pramenů, z nichž autorka vyšla (např. v případě Eberharda máme k dispozici přehled výuky estetiky na hallské univerzitě, v případě Eschenburga působícího na Collegiu Carolinu v Braunschweigu podobný přehled postrádáme, což autorku nutilo postupovat v obou případech poněkud odlišně). U Blaira zapomněla uvést, k jaké církvi náležel (Church of Scotland), když nesprávně ztotožnila církev s kostelem, ve kterém působil. Ocenit je v případě životopisů třeba zjevnou snahu (mohla být i

výraznější) vztáhnout biografické údaje co možná nejtěsněji ke zkoumanému předmětu práce.

Pokud jde o vlastní rozборы a srovnání, postupovala kol. Martinková od zkoumání autorského záměru přes celkový pohled na učebnice až po ponor do jejich jednotlivých částí. Výklad dělila vždy do dvou kroků: na postupný rozbor jednotlivých děl a následnou srovnávací syntézu. Rozbory působí někdy schematicky, samotné závěry všech podkapitol jsou však vynikající a vystihují, jak se odlišnost britské a německé filozofické tradice, jejich odlišné pojetí vědeckosti a absence či přítomnosti konceptu estetiky jako samostatné filozofické disciplíny výrazně promítly do učebnicového pojetí poetologických, literárněteoretických a rétorických výkladů. Práce na příkladech různé úrovně plasticky ukazuje, jak víceméně shodné otázky byly jednotlivými autory odlišně pojaty v důsledku odlišných metodologických zásad a zastávaných axiomů: Blairova britská noetická skepse, pokud jde o možnost poznat obecné principy, a důraz na zkušenost vyústily v rezignaci na přesné definice a v upřednostnění rétoricky působivých přednášek napěchovaných příklady. Naproti tomu německé přesvědčení o existenci obecného řádu předurčujícího vše jednotlivé se vtělilo do snahy pojednávanou látku přesně definovat a převést do paragrafů. Zajímavou otázku, kterou práce nařkla, aniž ji rozvedla, je, zda se v popisovaném případě jednalo o odlišnost německého a britského (skotského) přístupu nebo jen o odlišnost platící pro zkoumané autory a do jaké míry tato odlišnost zrcadlila postoj ke scholastice. Blairovým protějškem co do přístupu ke zkoumání a scholastice totiž nebyli Eberhard a Eschenburg, nýbrž Christian Thomasius.

Ještě více než závěry týkající se komparace na německo-britské ose oceňují schopnost kol. Martinkové postihnout rozdíly mezi Eberhardem a Eschenburgem na ose německo-německé. Obě německé učebnice sice vyšly ve stejném roce, jejich výklad ale byl značně odlišný. Eberhard, jak správně ukazuje autorka, byl ještě plně ukotven v baumgartenovském noetickém pojetí estetiky, krásna a básně, naproti tomu Eschenburg už představuje nastupující antropologickou estetiku s jejím vsazením estetiky, krásna a poezie do komplexního konceptu člověka jako bytosti tvořené poznáním (nejen pro baumgartenovské pojetí umění rozhodujícím předrozumovým), vůlí (snažením) a cítěním, jakož i s prosazovaným konceptem Darstellung coby novou určující charakteristikou umění. Tři zkoumané učebnice z tohoto hlediska tvoří tři rozdílné případy výkladu básnictví, literatury a řečnictví: Eberhardův výklad je Estetický (v duchu Baumgartenovy knihy *Aesthetica*) Eschenburgův je estetický (rozuměj antropologickoestetický) a Blairův je bez Estetiky i bez estetiky.

Otravnou vadou na předložené práci jsou drobné, avšak četné nepatřičnosti, které zbytečně kazí celkový dojem. Srovnej překlepy (např. s. 6 na šírení místo šírenie, s. 31 1935 místo 1735), nesprávné shody podmětu s přísudkem (např. s. 13 Eschenburg vydávajú), opakování stejného slova (např. s. 13 eště), vynechané tečky za řadovými číslovkami (např. s. 11 18 století), nesprávnou interpunkci, zvláště zapomínání na čárku ve vložených větách (např. s. 11 a 15). Ze závažnějších prohřešků uvádím nesprávné či nedostatečné odkazování na zdroje (např. na s. 7 není jasné, zda citujete přímo z Mendelssohna, nebo z druhé ruky, totéž z Baumgartena s. 26, na s. 67 není uvedeno patřičné heslo, ze kterého vycházíte), ojediněle špatné překlady (např. s. 12 v Leipzigu, s. 13. Denkmäler nejsou myslitelné, ale památky) a pomýlenosti typu záměny indukce za dedukci (s. 41). Soudím, že tyto nepatřičnosti vznikly v důsledku chvatu při dokončování práce.

Při obhajobě navrhuji prodiskutovat postřehy týkající se vznešena, zvláště důvody pro slabé postavení tohoto tématu v německých učebnicích oproti vyzdvižení v Blairových přednáškách.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat výborně.

prof. Tomáš Hlobil

Přerov 28. srpna 2018.

